

συμπίπτουν αἱ ἔννοιαι, ἀν πρόκειται νὰ ἀκριβολογῶμεν), ἐξεύξατε 1020=ἐξέψατε (ἀντὶ ἐξέξατε) τοῦ λαοῦ, πρβλ. ζευγάρι), ἐκπέρσαι 1095=νὰ διαγουμίση (ποῖος μεταχειρίζεται σήμερον αὐτὴν τὴν λέξιν, γενομένην πολυθρύλητον καὶ προξενήσασαν πάταγον εἰς τοὺς ἐκπαιδευτικούς, ὅταν τὴν μετεχειρίσθῃ ἐπίσημός τις παλαιά), τλήμων ὁ παθὼν 1168=δύστυχος ὁ ποὺ πέθανε (ἀντὶ τοῦ ἄξιου οἴκτου ὁ ἀποθανών), δόμους ναίοντα 1261=τὴν κατοικιά του νᾶχη, ἐξ ἄλλος 1265=ἀπὸ τὰ βάθια τῆς θάλασσης.

Ἐξητάσθησαν τὰ δείγματα ταῦτα, διότι μαρτυροῦν πόσον οἱ σημερινοὶ γράφοντες πιεζόμενοι ἀπὸ τὸ κρατοῦν κλίμα τῆς ἀκαταλογιστίας καὶ τῆς ἀσυδοσίας εἰς τὴν ἔκφρασιν ἀναγκάζονται νὰ καταφεύγουν εἰς λέξεις ἀδοκίμους, παρωχημένων γενεῶν ἀγροτοποιμένων, αἵτινες σήμερον εἶναι ἄγνωστοὶ καὶ ἔχουν ἀνάγκην ὑπομνηματισμοῦ διὰ νὰ γίνουιν κατανοηταί. Συγχρόνως καταφαίνεται πόσον μὲ τὴν ἀπόδοσιν αὐτὴν παραποιεῖται ἡ εὐγένεια τῆς σκέψεως καὶ τὸ ὕφος ἐκφράσεως τοῦ ποιητοῦ.

Ἀπὸ ἐπόψεως ἀποδόσεως τῆς ἐννοίας τοῦ κειμένου, μολοντί ὁ σ. γενικῶς ἐνόησε καὶ ἀπέδωσε τὸν Εὐρ. καλῶς, νομίζω ὅτι δὲν ἀπέφυγε καὶ τινὰς παρανοήσεις ἢ μὴ εὐστόχους ἀποδόσεις, ὧν δείγματά τινα : Στίχ. 112 πόσιν ἐν κονίαις=τὸν ἄντρα μου ποὺ ἦτανε «στάχτη στῆ γῆς» (μᾶλλον θὰ ἔδει νὰ γραφῆ «στὸ χῶμα») Στίχ. 482 φανλοτέρως φρενὸς αὐτοκρατοῦς=ἡ γνώμη τοῦ ἐνὸς ἢ πιδ ταπεινῆ καὶ νηφάλια, ἀντί : ἡ κατωτέρα γνώμη, ἢ ὅποια ὅμως εἶναι αὐτεξούσιος. Ὅτι οὐτως ἔχει τὸ πρᾶγμα μαρτυρεῖ ἡ ἐννοια τοῦ ὅλου χωρίου : οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη. Στίχ. 631 ὦ κάκιστε σύ=(νικημένος ἀπὸ τὴν Ἀφροδίτῃ) φοβιτσιάρη. Ὁ κακὸς καὶ κάκιστος ὄχι ἐν πολέμῳ, ἀλλὰ ἐν τῇ συμπεριφορᾷ πρὸς τὴν ἀνακτηθεῖσαν σύζυγον Ἐλένην Μενέλαος, νικηθεὶς ὑπὸ τῆς Ἀφροδίτης «ὡς ἐσεῖδε μαστὸν» δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ λογισθῇ «φοβιτσιάρης», ἀλλὰ κάτι ἄλλο. Στίχ. 637 ξηρὰ βαθεῖαν γῆν ἐνίκησε σπορᾶ=τὸ ξερὸ χῶμα/σὲ γεννήματα πολὺ ξεπερνάει/τὴν παχειὰ γῆ τὴν καλλιεργημένην. Ἡ λέξις καλλιεργημένη δὲν ἔχει θέσιν, διότι γίνονται ἀντιπαράθεσις τῆς ξηρᾶς γῆς (ἀγόνου) καὶ τῆς βαθείας (ὕγρας, γονίμου) ἄμφοτέρων καλλιεργουμένων. Στίχ. 855 ἐπακτίαν ὡσεὶ μονάδ' ἔρημον κώπας=μοναχὴ σ' ἀκρογιάλι χωρὶς νᾶχῳ κουπὶ νὰ τὸ βάλω στῆ θάλασσα. Ἐδῶ ὑπονοεῖται τὸ μονάδα νὰ ὦν, ὅπως ὑποδεικνύει καὶ ὁ Σχολιαστής, ὁπότε ἡ μετάφρασι : μοναχὴ σὰν πλοῖο... , διότι μὴ ὑπαρχούσης τῆς ἐννοίας τοῦ πλοίου, δὲν ἔχει νόημα ἡ κώπη εἰς τὰς χεῖρας ἐνὸς ἀτόμου. Στ. 927 κτενεὶ μ' ἐπ' αἰσχίστοισιν=γιά τίς ν τ ρ ο π ές μου θε νὰ με σκοτώσῃ, ἀντὶ γιὰ τὴν κακὴ μου συμπεριφορά. Τὸ ντροπές εἰς τὴν γλῶσσάν μας ἔχει «ἠθικὴν» σημασίαν σωματικῆς παρεκτροπῆς, πρᾶγμα ποὺ δὲν συμβαίνει ἐδῶ. Στίχ. 1023 Ἰλιάδαι βοσιλῆες=ἀπόγονοι τοῦ Ἴλου, ἀντὶ β. τοῦ Ἴλου (ἐδρεύοντες εἰς τὸ Ἴλιον), διότι ἀν ἐπρόκειτο περὶ συσχετισμοῦ πρὸς τὸν Ἴλον θὰ ἐκαλοῦντο Ἰλάδαι.

Τὰ σχόλια τῶν σελ. 209—282 εἶναι διαφωτιστικὰ μὲ τὰς ἀρχαίας παρατηρήσεις καὶ τὰς τῶν νεωτέρων ἐκδοτῶν, βοηθοῦν δὲ εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ ἔργου.

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ

* * *

ΜΑΡΤΙΑΔΗΣ, Ἐπιγράμματα, ἐκλογή, ἔμμετρη μετάφραση, εἰσαγωγή καὶ σχόλια ὑπὸ Ν. Α. ΓΚΟΥΜΑ, Μαυρίδης, Ἀθῆνα 1980, σελ. 216.

Ἔχομεν ἐνώπιόν μας μίαν καλαίσθητον ἔκδοσιν 157 λυρικῶν ποιημάτων καὶ κυρίως ἐπιγραμμάτων τοῦ Μαρτιαλλοῦ (Marcus Valerius Martialis), ζήσαντος ἐπὶ

τῆς ἀργυρᾶς λεγομένης ἐποχῆς τῆς Ρωμ. ποιήσεως καὶ δράσαντος ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων Νέρωνος, Βεσπασιανοῦ, Τίτου καὶ Δομιτιανοῦ. Τὸ βιβλίον περιέχει εἰσαγωγὴν διαπραγματευομένην περὶ τῆς προσωπικότητος τοῦ ποιητοῦ, περὶ τοῦ ἔργου του, ταξινομημένον χρονολογικῶς καὶ τοῦ εἶδους αὐτοῦ καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀποδόσεως εἰς τὴν μετάφρασιν τῆς ποιικιλίας τῶν μέτρων τοῦ Μαρτιαλίου. Τέλος ἀναγράφει ὁ συγγραφεὺς τὰς ἐκδόσεις καὶ τὰ βοηθήματα, πού εἶχεν ὑπ' ὑπ' ὄψιν (σελ. 7—27). Ἀκολουθεῖ ἡ ἀπόδοσις τῶν ἐπιγραμμάτων, σελ. 31—187 (ἐν κατὰ σελίδα)—κρίμα ὅτι εἰς τὸν κενὸν χώρον δὲν προσετέθη τὸ πρωτότυπον — ἡ ὁποία κατακλείεται μὲ ἐν ἐπιγράμμα ἐξάστιχον τοῦ μεταφραστοῦ ἐντὸς πλαισίου ὡς ἐγκώμιον τοῦ μεταφραζομένου ποιητοῦ σελ. 189, Σχόλια, σελ. 193—207 καὶ ἐπακολουθεῖ εὐρητήριον κυρίων ὀνομάτων, σελ. 211—219.

Ἡ εἰσαγωγή εἶναι ἀρκετὰ κατατοπιστικὴ. Ὁ ποιητὴς ὑπὸ ἄλλων χαρακτηρίζεται ὡς κλασσικὸς καὶ ὑπὸ ἄλλων ὡς ῥυπαρογράφος. Κατὰ τὴν ἰδίαν τοῦ Μαρτιαλίου κρίσιν ἄλλα ἐπιγράμματά του εἶναι καλὰ, ἄλλα μέτρια καὶ πλεῖστα κακὰ (1.16). Ὁ ἴδιος, ἰσπανικῆς καταγωγῆς, προστατευόμενος τοῦ Κοϊντιλιανοῦ προσφεύγει εἰς εὐτελεῆ κολακειᾶν πρὸς τοὺς αὐτοκράτορας, ἐπιτυχῶν καὶ προνόμια καὶ πόρους ζωῆς, δι' ἃ καὶ καυχᾶται.

Τὸ πλεῖστον τοῦ ἔργου του εἶναι περιγραφή αἰσχροτήτων καὶ βωμολογιῶν πορνογραφίας καὶ κιναιδολογίας. Ἀποτελεῖ βλέμμα εἰς πορνεία ἀνοικτῶν θυρῶν, ἐμφανίζει δὲ ἐπίτασιν τοῦ ἀνειμένου βίου τῆς ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων ἐπικρατησάσης χαλαρότητος τῶν ἡθῶν. Βεβαίως μιμεῖται τοὺς Ἕλληνας εἰς τὰ θέματά του καὶ τὰ μέτρα του, ἀλλὰ οἱ Ἕλληνες καίτοι ἐλευθεριάζουν ὀμιλοῦν ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρινῆς ἐποχῆς καὶ ἐξῆς, πάντοτε μὲ τρόπον συγκεκαλυμμένον, εὐφυᾶ καὶ συμβολικῶν χωρὶς τὴν ὠμὴν αἰσχρολογίαν τοῦ Μαρτιαλίου, ὁ ὁποῖος ἐν τοῦτοις ἔχει πνεύμα γνήσιον σατύρας, ἐκφραστικὴν συντομίαν, ὕφος δεικτικόν, εὐφυῆν καὶ πρωτοτυπίαν. Καυχᾶται ὅτι τὸ ἔργον του εἶναι αἰσχρόν, ἀλλὰ ὁ βίος του χρηστὸς (1.4), ὅμως ζῆ χωρὶς γυναῖκα μὲ πέντε κιναιδούς (12.75).

Ἡ μετάφρασις τοῦ ποιητοῦ μὲ τὴν χυδαίαν αἰσχρολογίαν γίνεται διὰ πρώτην φορὰν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν. Σύμπτωμα τῆς ἀναλογίας τῶν τότε καὶ σήμερον ἡθῶν ὅπως τὴν διαπιστώνομεν μὲ τὰ δημόσια στρήπ—τῆς, τὰς αἰσχρολογίας τῶν θεάτρων καὶ τῶν τηλεοπτικῶν ταινιῶν καὶ τοὺς γυμνισμούς. Ἀπορῶ μάλιστα πῶς ὁ συγγραφεὺς μας, ὁ ὁποῖος φαίνεται λόγιος ἀξίας, ἔπαθεν ἔλξιν καὶ τοῦ ἀφιερῶναι τὸ τελικὸν ἐπιγράμμα περιέχον ἀνταξίαν τοῦ μεταφραζομένου ποιητοῦ αἰσχρολογίαν. Οὐδεὶς ἐπιθυμεῖ νὰ εἶναι σεμνότυφος ἢ ὑποκριτής, ἀλλὰ ἀποτελεῖ ὑπερβολὴν ὁ κόλαξι ποιητῆς καὶ ἐξ ἴσου διεφθαρμένος πρὸς τοὺς διεφθαρμένους τῆς ἐποχῆς του νὰ παρουσιάσεται ὡς σκώπτων τοὺς συναδέλφους του μὲ «ἄτεγκτον ἀγῶνα». Ἀπλῶς περιγράφει ἑαυτὸν καὶ τοὺς ὁμοίους του, χυδαῖος πτωχοπρόδρομος. Ἄλλο τὸ θέμα ὅτι τὰ ἔργα του ἀνεγνώσθησαν ἀπληστώως καὶ ἀνεγράφησαν ἀφθονώτερον καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας καὶ διεσώθησαν σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου. Τὴν λεπτότητα καὶ τὴν αἰσθητικὴν ἀνωτερότητα εἰς τὴν διατύπωσιν τῆς ἀνθρωπίνης «ἀδυναμίας», πού εἶχον οἱ Ἕλληνες ποιηταὶ τῶν Ἑλληνικῶν Ἀνθολογιῶν δὲν ἠδυνήθη νὰ τὴν κατακτήσῃ ὁ Ἰσπανὸς μιμητὴς των.

Ὡς πρὸς τὴν μετάφρασιν τοῦ Γκούμα—πρᾶγμα πού ἀποτελεῖ καὶ τὴν οὐσίαν τοῦ ἔργου—δὲν ἔχω νὰ ἐκφέρω εἰ μὴ λόγους βαθυτάτης ἐκτιμήσεως. Καὶ τὰ μέτρα του, ἀνάλογα πρὸς τὸ πρωτότυπον, καὶ ὁ ῥυθμὸς καὶ τὸ πνεῦμα καὶ ἡ ὁμοιοκαταληξία καὶ ἡ λέξις—φαλλὸς τοῦ πνεύματος κατὰ τινα ἀξιόλογον ξένον ποιητὴν—(ἰδοὺ ὅτι καὶ ἡ κριτικὴ ὑπέστη τὴν ἔλξιν τοῦ ἔργου), τὰ πάντα συντελοῦν εἰς στίχους ἁρμονικοὺς καὶ εὐαρέστους. Ὑπάρχει καὶ εἰς τὸ χυδαῖον ἡ ὠραιότης.